

Populacja łabędzia krzykliwego *Cygnus cygnus* w regionie świętokrzyskim na początku XXI wieku

Population of the Whooper Swan *Cygnus cygnus* in the Świętokrzyskie region (SE Poland) at the beginning of the 21st century

KRZYSZTOF DUDZIK¹, MICHAŁ POLAKOWSKI², PIOTR WILNIEWCZYC³, GRZEGORZ KACZOROWSKI⁴, JAROSŁAW SUŁEK⁵, ROBERT DOBOSZ⁶

¹ 29–100 Włoszczowa, Wola Wiśniowa 99
e-mail: krzysztof.dudzik1@gmail.com

² Katedra Ochrony i Kształtowania Środowiska
Politechnika Białostocka
15–351 Białystok, ul. Wiejska 45a
e-mail: polnocne.podlasie@gmail.com

³ 26–065 Piekoszów, Jaworznia 76a
e-mail: piotr.wilniewczyc@gmail.com

⁴ 97–532 Żytno, Pukarzów 40a
e-mail: avesbuk@wp.pl

⁵ 25–724 Kielce, ul. Łąkowa 8
e-mail: motylik@poczta.onet.pl

⁶ 29–100 Włoszczowa, ul. Wiejska 117
e-mail: roberto0999@interia.pl

^{1, 3, 5, 6} Świętokrzyska Grupa Ornitologiczna Towarzystwa Badań i Ochrony Przyrody w Kielcach

⁴ Częstochowska Grupa Ogólnopolskiego Towarzystwa Ochrony Ptaków

Słowa kluczowe: łabędź krzykliwy, *Cygnus cygnus*, region świętokrzyski, stanowiska lęgowe, sukces lęgowy, migracje, zimowanie, stadność.

Scharakteryzowano występowanie łabędzia krzykliwego *Cygnus cygnus* w regionie świętokrzyskim w latach 2001–2012. Gatunek ten gniazduje tu od 2003 r., a lęgi stwierdzono na 5 stanowiskach w zachodniej części regionu – w Niece Włoszczowskiej. Pary budowały gniazda wyłącznie w obrębie kompleksów płytkich stawów rybnych o powierzchni 40–100 ha, przynajmniej częściowo otoczonych lasem. W tym samym czasie, w związku z zasiedleniem ich przez łabędzie krzykliwe, na 4 stanowiskach przestały gniazdować łabędzie nieme *Cygnus olor*. Przylot na lęgowską był rozciągnięty w czasie i następował zwykle w 2. dekadzie marca. Rozpoczęcie lęgów przypadało najczęściej na 2. dekadę kwietnia. W trzech przypadkach ustalono wiek, w jakim po raz pierwszy łabędzie krzykliwe przystąpiły do lęgu: dwukrotnie były to osobniki w 5. kalendarzowym roku życia (samiec i samica), a w jednym przypadku – ptak w 6. kalendarzowym roku życia (samiec). Młode kłuły się w 3. dekadzie maja i 1. dekadzie czerwca. Spośród 21 stwierdzonych lęgów w 17 przypadkach wykłuły się pisklęta, a w 14 pary odchowały przynajmniej jedno lotne młode, co stanowiło 66,7% wszystkich lęgów. Ogółem wykłuło się 59 piskląt, 38 z nich uzyskało lotność. Średnia liczba prowadzonych przez parę młodych zmniejszała się w miarę upływu sezonu lęgowego i wynosiła na początku czerwca – 3,47 młodego, w sierpniu – 2,94 młodego, a w końcu października 2,27 młodego. Odlot ptaków z lęgówisk był rozciągnięty w czasie i przypadał zwykle na połowę listopada. Obrączkowane w regionie osobniki zimą stwierdzano w zachodniej Polsce i wschodnich Niemczech. Spośród miejsc gniazdowania najdłużej (2003–2013) zajmowane przez ptaki było stanowisko w Chorzewie. Wraz ze wzrostem liczebności populacji lęgowej udokumentowano wzrost liczby ptaków niegniazdujących w sezonie lęgowym oraz pojawów przelotnych osobników. W odniesieniu do lat 90. XX w. średnia wielkość napotykanych podczas kontroli stad wzrosła dwukrotnie. Szczyt przelotu wiosennego przypadał na 3. dekadę marca i 1. dekadę kwietnia. Przelot jesienny trwał dłużej, a najliczniej łabędź krzykliwy obserwowany był w listopadzie i na początku grudnia. Oszacowano, że w szczycie migracji wiosennej w regionie przebywało jednocześnie 120–150, a jesienią 100–120 osobników. W zależności od surowości zimy corocznie zimowało tu 3–71 osobników, głównie w dolinie Nidy na odcinku Brzegi–Skowronno, a także na stawach w dolinach górnej Pilicy i Białej Nidy. Łabędzie krzykliwe najczęściej obserwowano na stawach rybnych (84,2% spotkań) i na rzekach (10,2% spotkań). Znaczenie regionu świętokrzyskiego dla migrujących i zimujących w kraju łabędzi krzykliwych wydaje się niewielkie. Jest jednak istotne dla lęgowej populacji tego gatunku w Polsce, bowiem gniazduje tu około 5% populacji krajowej. Co więcej, przebiega tu południowa granica jego europejskiego zasięgu.